

**Euroopa abifond enim puudust kannatavate isikute jaoks
Seirearuanne**

RAKENDUSKAVA	Enim puudust kannatavate inimeste abifondi rakenduskava 2014-2020
	Abikõlblik piirkond: Eesti
	Periood: 2014–2020
SEIRE AASTAARUANNE	Aruande aasta: 2019
	Rakendusasutuse aruande koostaja: Ingrid Mangulson
Asjakohaste sidusrühmadega konsulterimise kuupäev	17.08.2020

Euroopa Liit
Euroopa abifond enim
puudustkannatavate
isikute jaoks

Eesti
tuleviku heaks

2. Ülevaade rakendamisest

2.1 Teave rakenduskava elluviimise kohta viidates näitajate andmetele

Aruande aastal toimus toiduabi jagamine kaks korda: 15.04-13.06 ja 30.10-28.12.

Toiduainete hankimine ja transport ladustamiskohta

22.12.18.a. kuulutati välja uus rahvusvaheline avatud hange toiduainete ostmiseks ja transpordiks 2019 – 2020. Hange on lõppenud ja selle alusel ostetakse/jagatakse toiduaineid 2019-2020. aastal.

25.01.2019 edastas RÜ toetuse saajale otsuse vaide rahuldamata jätmiseks ning 22.02.2019 esitas toetuse saaja kaebuse Tallinna halduskohtule RÜ 30.10.2018 otsuse tühistamiseks.

Tallinna halduskohus jättis 22.05.2019 otsusega kaebuse rahuldamata. Toetuse saaja esitas halduskohtu otsusele apellatsiooni Tallinna Ringkonnakohtusse. 20.02.2019 tegi ringkonnakohtus taotluse Euroopa Liidu kohtule asjas eelotsuse saamiseks. Aruande esitamise seisuga eelotsust ei ole tehtud.

2019. aasta kevadisel jagamisperioodil oli mõningaid probleeme tarnete ajastamisega. Partnerorganisatsioonil ja tarnijal oli tihedast ajagraafikust tulenevalt raskusi mõlemale poolele sobiva tarneaja leidmisega. Läbirääkimiste tulemusena probleemid lahendati ning toiduabi jõudis sihtkohta.

Toiduabi jagamine sihtgruppide

28.09.2018 kuulutati välja uus sotsiaalteenuste hange leidmaks partnerorganisatsiooni (PO) toiduabi jagamiseks 2019-2020. aastal (võimalusega pikendada vajadusel hankelepingut kahe aasta võrra). Hankel osutus edukaks SA Eesti-Hollandi Heategevusfond, kellega sõlmiti hankeleping 21.12.2018.a.

Samuti korraldati hange enim puudust kannatavatele inimestele toiduannetuste kogumiseks ja jagamise partnerorganisatsiooni leidmiseks, millel oli samuti edukas SA Eesti-Hollandi Heategevusfond (Eesti Toidupank). Hankeleping partnerorganisatsiooniga sõlmiti 02.10.2019.

Toiduabi jagamisel PO poolt on kolm etappi: jagamise ettevalmistus, jagamine, kokkuvõtete tegemine. Jagamise ettevalmistus koosneb järgnevatest ülesannetest: maakonna põhise toiduabi jagamise süsteemi loomine, kontaktide loomine maakonna KOV-ide sotsiaaltöötajatega, koostöös KOV-ide sotsiaaltöötajatega jagamisgraafikute koostamine, jaotuspunktide leidmine ja kinnitamine, toiduabi koguste jaotusplaani koostamine, toiduabi ladude leidmine, toiduabi tarnete planeerimine, klientide informeerimine.

Jagamine koosneb järgnevatest ülesannetest: toiduabi vastuvõtmine, ladustamine, komplekteerimine ja väljastamine koos kaasnevate meetmeteni suunava infovoldiku jagamisega klientidele.

Kokkuvõtete tegemine koosneb järgnevatest ülesannetest: maakonna põhiste nimekirjade täiendamine, jagatud koguste arvestamine.

Toiduabi jagamise edukuse 2019.a tagas põhjalik ettevalmistus ja koostöö omavalitsustega. Ligikaudu 90% toiduabist komplekteeritakse vabatahtlike poolt. Abis käivad toidupankade püsivabatahtlikud, abisaajad, sotsiaaltöötajad, töötukassa poolt suunatud vabatahtlikud.

Toidupakkide jagamine toimub peamiselt kahes etapis. Enamus toidupakke jagatakse nõ põhijagamise käigus, mille kestvus on 45 päeva toiduainete jõudmisest partnerorganisatsiooni lattu. Põhijagamisel jagatakse välja 90%-95% toiduabi pakkidest. Järeljagamisel jagatakse toidupakid, millele ei ole põhijagamisel järele tulnud. Järeljagamise nimekirju saavad KOVID soovi korral vastavalt TATi sätetatud sihtgrupi kriteeriumitele täiendada.

2019. aastal tegime iga omavalitsuse kohta kaks nimekirja- toimetulekutoetuse alusel toiduabi saajate nimekirja ning KOV toetuste alusel toiduabi saajate nimekirja. Lisaks võimaldab nüüd Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregister (STAR) sotsiaaltöötajal märkida programmi inimese nimi, kes toidupakile järgi läheb, ja see kajastub ka nimekirjades. See muudatus lihtsustab KOV toetusi saanud toiduabi saajate leidmist nimekirjast juhul kui toiduabi saamise õigus on mitmel leibkonna liikmel. Toiduainete pakenditega probleeme 2019. aasta jagamistel enam ei olnud.

Toiduabi saajateks on enim puudustkannatavad inimesed, kes on määratletud järgmiste kriteeriumite alusel:

- Toimetulekutoetuse (TTT) saajad;
- toimetulekutoetuse taotlejad, kes küll oma sissetuleku tõttu oleksid õigustatud saama toimetulekutoetust, kuid kelle kohta on kohalik omavalitsus teinud otsuse toetust mitte maksta;
- toimetulekutoetuse taotlejad, kelle sissetulek pärast tasumisele kuuluvate eluasemekulude maha arvamist (kehtestatud piirmäärade ulatuses) ületab kuni 15% ulatuses kehtestatud toimetulekupiiri;
- varjupaigateenust (kodutute öömaja) kasutavad inimesed;
- perekonna sissetulekust sõltuvaid või konkreetse kulu kompenseerimiseks määratud kohaliku omavalitsuse eelarve vahenditest makstud toetuse saajad (alates 01.08.2018).

Alates 2015. aastast on toimetulekutoetuse taotlejate hulk pidevalt vähenenud. Kõige otsesem põhjus on tõenäoliselt tööhõive määra jätkuv tõus. Eesti Statistikaameti andmetel oli töötuse määr 2018. a 5,4%, pikaajaliste töötute arv on viimase 20 aasta väikseim. Lisaks tõsteti 2018.a oluliselt lastetoetuseid, millega saab seletada ka suhteliselt suurt langust kuni 15- aastaste toiduabi saajate hulgas.

2019. aastal toiduabi saajate sihtgrupis muudatusi ei olnud. Abi saajate üldarv mõnevõrra vähenes, ainult 65a ja vanemate inimeste seas on olnud väike tõus (775 inimese võrra).

TAT-s püstitatud eesmärgid on saavutatud. Toiduabi saajate arv jäi sihttasemele küll alla, kuid kõrge pakkide välja jagamise protsent põhijagamisel näitab TATi tegevuste vajalikkust sihtgrupile ning partnerorganisatsiooni head tööd. Igal jagamisel saavad toiduabi kaks kuud enne jagamise perioodi sihtrühma hulka kuulunud leibkonnad, lisaks saab KOV jagamist mõjutada ja abivajadust hinnata, mis viib teenused inimesele lähemale. Toiduabi jagas Eesti Toidupank kindlatel päevadel kahe kuu jooksul spetsiaalsetes jaotuspunktides, mida on igas maakonnas (15) vähemalt üks. Jagamispunktide arvu on jooksvalt vastavalt vajadusele tõstetud, 2017. a oli jaotuspunkte 32, 2018. a 44 ja 2019. aastal 45.

Selleks, et inimesed saaksid abi kätte võimalikult kodu lähedalt, tehti tihedat koostööd kohalike omavalitsustega. Üldjuhul tuleb toiduabi saaja toidupakile ise järele. Kui abi saajal ei olnud võimalik minna toiduabi jaotuspunkti, viis PO toidupaki abi saajale koju kätte. Transpordi vajadust hindas KOV.

Kodutute öömajadesse viidi toiduabi jagamisperioodi jooksul kohapeale, koguste aluseks oli eelmise aasta sama (jagamis)perioodi öömajaliste arv. Toiduabi on kohapeal tarbimiseks kõikidele öömajade elanikele.

Kaasnevad meetmed

Abisaajatele pakuvad sobivaid kaasnevaid meetmeid kohalikud omavalitsused, töötukassa, ESFist rahastatud meetmed ja kohalikud abiorganisatsioonid. Töötukassa teenustel, tasemeõppes ja ESF projektides osalemist saame koostöös Eesti Statistikaametiga seirata isikupõhiselt.

Alates 2017. a jagatakse toiduabi saajatele ka nii eesti- kui venekeelset ajakirja „Abiline“, mis on koostatud just TA sihtrühmale. Ajakirja 2019. a numbris töötasid kokk Jaanika Risti ja toitumisinõustaja Kristin Salupuu välja just toidupakist lähtuvad maitsvad ja tervislikud retseptid. Tutvustati ka TA sihtrühmale sobivaid toetusmeetmeid ja ESF pakutavaid teenuseid.

Toiduabi saamise eelduseks on toimetulekutoetuse taotlemine kohalikus omavalitsuses, millega kaasneb alati abi taotleva leibkonna sotsiaalhoolekandeline abi vajaduse hindamine. Vajaduse korral pakuvad KOVID ka võlanõustamist, tugiisiku ja isikliku abistaja teenust, täisealise isiku hooldust, sotsiaaltransporti jm ning teenuste pakkumisel tehakse koostööd kohalike MTÜ-dega.

Eesti Statistikaameti seireandmete põhjal on 38% toiduabi saajatest 2019. a jooksul töötukassa arvel või osalenud ESF meetmetes või töötukassa teenustel. Võrreldes 2018. a on kaasnevate meetmetega kaetus TA sihtrühmas vähenenud 2 protsendipunkti võrra (2018. a oli 40% toiduabi saajatest töötukassa arvel või osalenud ESF meetmetes või töötukassa teenustel). ESF meetmetes osalemine on siiski keskmiselt üsna stabiilselt 40% ringis olnud.

Abifondi sihtrühm on enim osalenud töötukassa pakutavatel teenustel, kuid olulisel määral ka ESFist rahastatavates meetmetes. ESF meetmete võrdluses on toiduabi saajad enim kasutanud töövõime reformi vahendusel pakutud teenuseid.

Lisaks eelmainitud meetmetele tegelevad toiduabi saajatega piirkondlikud MTÜd, kes pakuvad näiteks abi sõltlastele, lastega peredele; eakatele tegevusi päevakeskustes, riideabi jne. Abisaajatele jagatavas ajakirjas on 38 organisatsiooni kontaktid, kuhu inimesed on oodatud otse pöörduma. Toidupank jagab toitu koostöös maakondlike organisatsioonidega, kes pakuvad samuti Toidupanga klientidele võimalust oma teenustel osaleda.

Konsulteerimine partneritega

Partnerid olid oodatud osalema ka aastakoosolekul 27.11.2019, osales Toidupank.

Toetusesaaja ja rakendusamet on pidevas kontaktis POga, kõiki abijagamist puudutavad detaile, toidupaki sisu jms arutatakse koos.

Tulemused ja järeldused

2019. a jagati kokku toiduabi 478 tonni (29 559 toidupakki) 20 872 unikaalsele abi saajale, mitmed inimesed said toidupaki mõlemal jagamisel. 2019. a eelarve oli 1 192 741 eurot.

Toiduabi jagamine läks hästi. Edukuse tagas põhjalik ettevalmistus ja koostöö omavalitsustega. Abis käivad erinevate toidupankade püsivabatahtlikud, abisaajad ise ja töötukassa suunatud vabatahtlikud.

Sihtgrupp oli toiduabi saamise ajast ja kohast hästi informeeritud tänu PO ja KOV tihedale koostööle. Toetuse saaja teavitati inimesi ka kirja teel, kui KOV selleks soovi avaldas. Hea teavitustegevuse tulemusena jagati põhijagamise perioodil välja ligikaudu 95% kõigist toiduabi komplektidest. Ülejäänud abi väljastas PO sihtrühmale täiendaval jagamisel.

Kõigile abisaavatele leibkondadele on tagatud KOV sotsiaaltöötaja esmane nõustamine ja info selle kohta on neile edastatud.

Aruande aastal on toiduabi saajate arv vähenenud. Kõige otsesem mõju on tõenäoliselt jätkuvalt tööhõive määra jätkuval tõusul <https://www.stat.ee/pressiteade-2019-137> Toimetulekutoetuse määramisel võetakse arvesse ka eluasemekuludele kulu ning nii on toimetulekutoetuse määramine sesoonne (talvekuudel rohkem, suvel vähem; nõ soojadel talvedel on samuti mõju väiksem).

Jätkuvalt on probleemiks PO väga piiratud rahalised võimalused, see takistab ostetud toidu tihedamat jagamist. Ligikaudu 90% projektiga seotud inimestest on vabatahtlikud, suure panuse annavad KOV sotsiaaltöötajad.

Teave Abifondi määruse artiklites 5 (6), 5 (11) ja 5 (13) toodud põhimõtete järgmiseks võetud meetmete kohta ja hinnang nendele

Eesti on lähtunud Abifondi planeerimisel põhimõttest, et abifondist antav toetus on Euroopa Sotsiaalfondi aktiivseid meetmeid täiendav abi. Abifondi rakendusasutus Sotsiaalministeerium on ühtlasi ka ESFi rakendusasutus, mis tagab ühtse vaate ja info liikumise kahe fondi pakutavate teenuste osas. Ülevaateid ESF meetmetes osalejate ja toiduabi saajate ning nende sihtrühmade kattuvuse kohta koostab Eesti Statistikaamet, kombineerides erinevate registrite andmeid, tagades nii isikuandmete seaduspärase kasutamise.

2016. a valmis Sotsiaalministeeriumil Heaolu arengukava, riiklik dokument, mis koondab tööpoliitika, sotsiaalkaitsepoliitika ning soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise poliitika strateegilised eesmärgid aastateks 2016–2023, andes tervikvaate nimetatud poliitikavaldkondade peamistest eesmärkidest, tegevussuundadest ja probleemidest. Abifondi toiduabi on hõlmatud arengukavasse ühe toetava meetmena. Seega on tagatud koordineeritus ka teiste asjaomaste poliitikavaldkondade, strateegiate ja vahenditega.

Jagatav toit on kauasäiliv ning külmutamist mittevajav, et vältida selle riknemisest tulenevaid kadusid ja terviseriske. Toidupaki koostamisel konsulteeriti Tervise Arengu Instituudi ja partneritega, kelle soovitusel jäeti välja sagedasemad allergenid (nt pähklid ning neid sisaldavad toidudained). Toidupakk on mitmekesine (näiteks on pakis liha- ja kalakonservid, suure toitainesisaldusega teraviljad, kuivatatud puuviljad) ning valitud toodetest on inimestel võimalik ise süüa valmistada.

Abifondi rakendamisel lähtutakse soolise võrdõiguslikkuse ja mittediskrimineerimise põhimõttest, kuna abi jagamisel on määrav sissetulek, mitte muud statistilised näitajad. Kuna abi jagamine toimub registripõhiste nimekirjade alusel ning PO annab omakorda aru sellest, kes on abi kätte saanud, on võimalik esitada ja analüüsida täpseid andmeid abisaajate soolise, vanuselise jm jaotuse kohta. 2019. a toiduabi saajad jagunesid vastavalt (koguarv 20 872):

Jagatud toiduabi tulemusnäitajad 2019. a	Ühik: inimene
15 aasta vanuseid või nooremaid lapsi	5026
65 aasta vanuseid või vanemaid inimesi	2998
naiste arv	10 977
sisserändajate, teise riigi taustaga osalejate, vähemuste arv	4403
puudega inimeste arv	3130
kodutute arv	1000